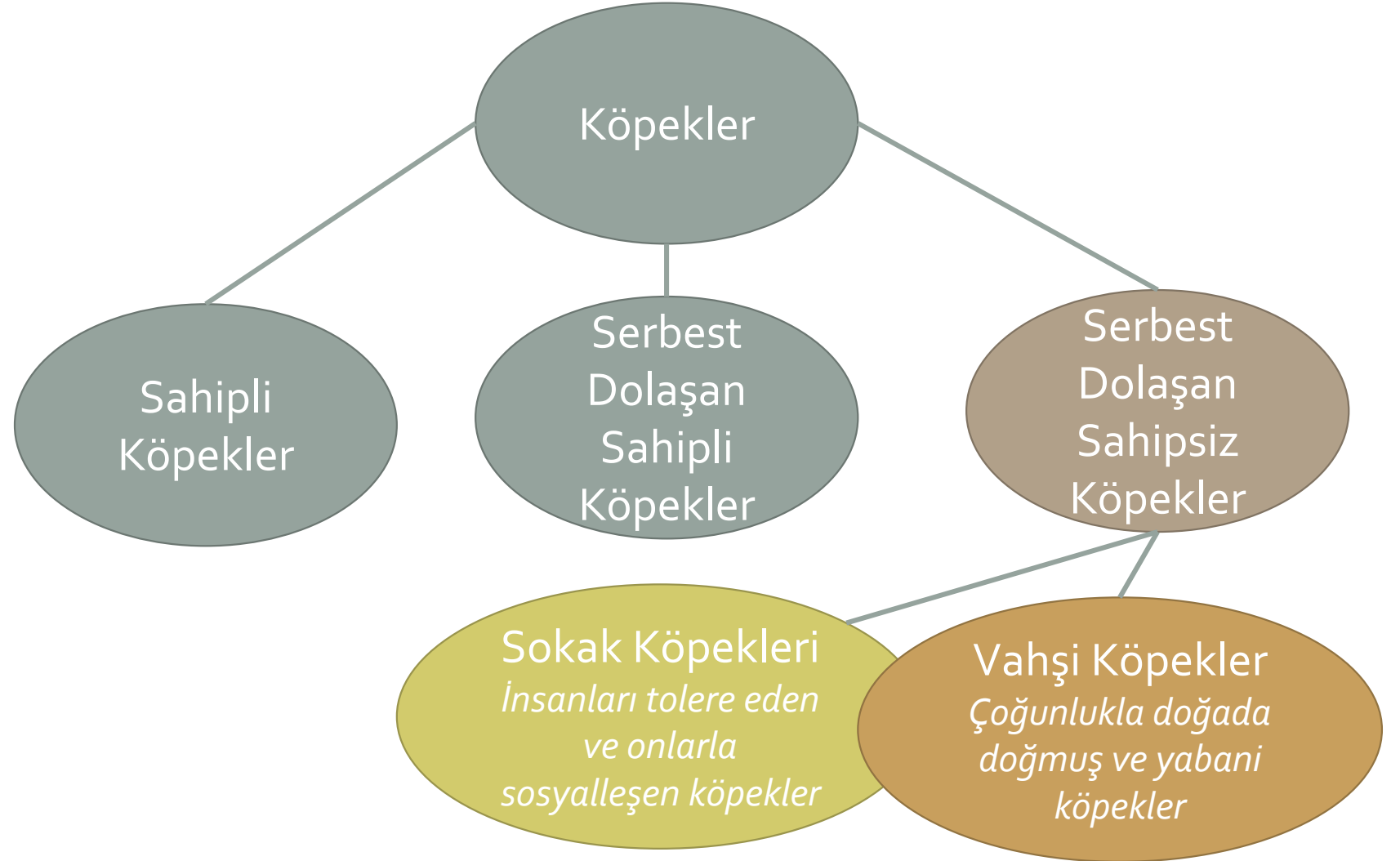
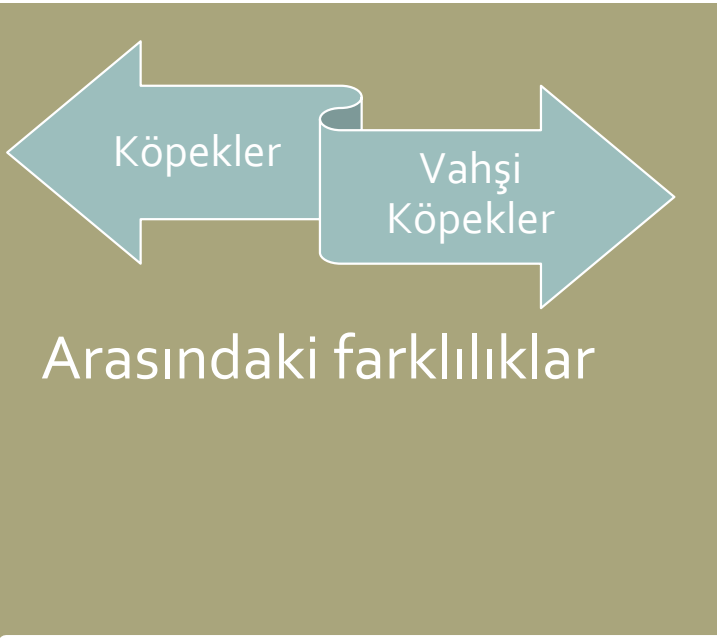

Sahipsiz & Yabani Köpekler ve Vahşı Doğa

«en iyi arkadaşlarımız» doğa için tehdit oluşturmaya başladı

Vahşi köpekler «davranışları, psikolojileri ve/ya anatomileri orijinal evcilleştirilmiş versiyonlarından uzaklaşacak kadar bir arada kalmış bir grup hayvandır.»

Sahipsiz & Vahşi Köpeklerin Biyoçeşitlilik Üzerindeki Başlıca Etkileri

Araştırmalar sahipsiz ve vahşi köpeklerin , kedi ve farelerden sonra, **insan eliyle doğaya tanıtılan en zararlı üçüncü tür** olduğunu gösteriyor. Bunun nedenleri ise:

- Vahşi kuşlar dahil olmak üzere **yaklaşık 12 hayvan türünün soyunun tükenmesine** katkıda bulunmuşlardır, örneğin:

Yeni Zelanda Bildircini

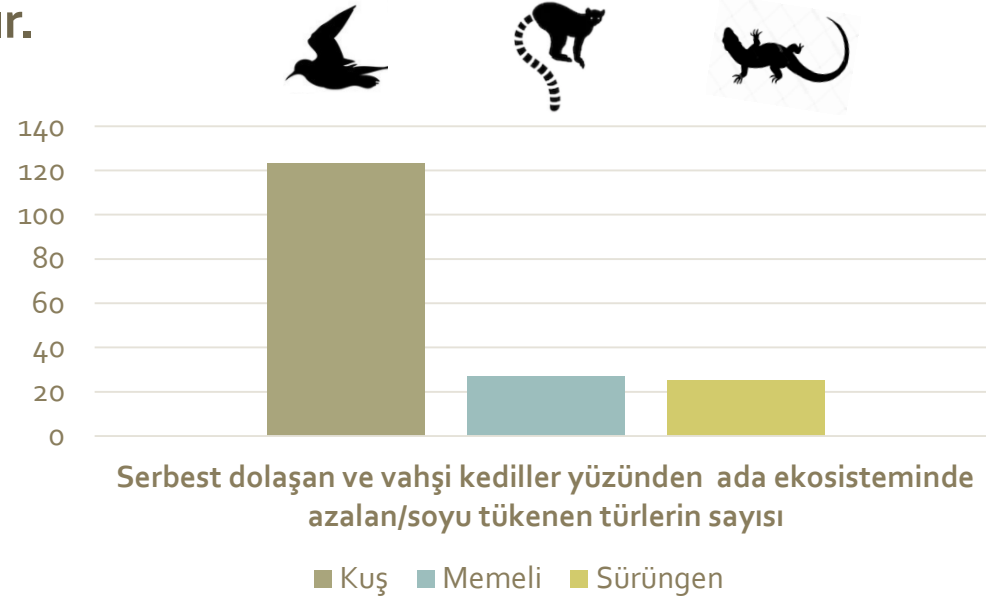
Marciano Solenodonu

- **Dünya çapında yaklaşık 200 türün soyunu tehlike altına sokmaktadırlar** ve bu türlerden bazıları kritik derecede tehlike altındadır.

Serbest dolaşan ve vahşi kediler aslında daha büyük problem

- 2016 yılında istilacı türlerin etkileri üzerine yapılan analize göre, vahşi & serbest dolaşan kediler- **40'ı kuş, 21'i memeli ve 2'si sürüngen olmak üzere 63 türün soyunun tükelmesine sebep olmuştur.**
- 2011'de yapılan vahşi yaşam araştırmasına göre, vahşi & serbest dolaşan kedilerin etkileri adalarda daha da etkindir: **ötücü kuşların, papağanların, deniz kuşlarının ve penguenlerin arasında bulunduğu 123 kuş türünün, 25 sürüngen türünün, lemur ve yarasaların arasında bulunduğu 27 memeli türünün azalmasına veya yok olmasına sebep olmuşlardır.**

Referanslar:

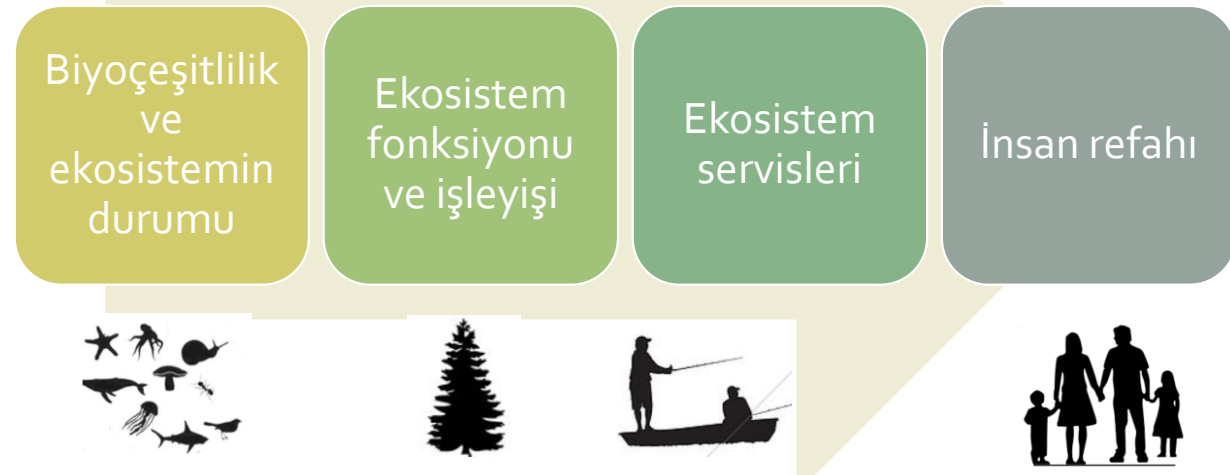
(1) Doherty, T. S. Et. Al. (2016). Invasive predators and global biodiversity loss, 113(40), 11261–11265. <https://doi.org/10.1073/pnas.1602480113>

(2) Medina, F. M. Et al. (2011). A global review of the impacts of invasive cats on island endangered vertebrates. *Global Change Biology*, 17(11), 3503–3510. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2486.2011.02464.x>

Neden türleri veya biyoçeşitliliği kaybetmek bizi endişelendirmeli?

Biyoçeşitlilik ekosistem servisleri için ve dolayısıyla insan refahı için gereklidir.

- **Biyoçeşitlilik Dünya'daki canlı çeşitliliğidir.**
- Biyoçeşitlilik türler içi çeşitliliği (genetik çeşitlilik), türler arası çeşitliliği (tür çeşitliliği) ve ekosistemler arası çeşitliliği (ekosistem çeşitliliği) kapsar.
- **Ekosistem servisleri, insanlara doğadaki sağlıklı ekosistemler tarafından sağlanan faydalardır.** Örneğin: besin (deniz ve tarım ürünleri), enerji (rüzgar, biyoenerji), rekreasyonel servisler (ekoturizm), iklim regülasyonu (taşkın kontrolü, karbon döngüsü)
- **Biyoçeşitlilik kaybı ekosistemleri dış etkilere daha açık hale getirerek insanların ihtiyacı olan ekosistem servislerini karşılayamaz hale getirir.**

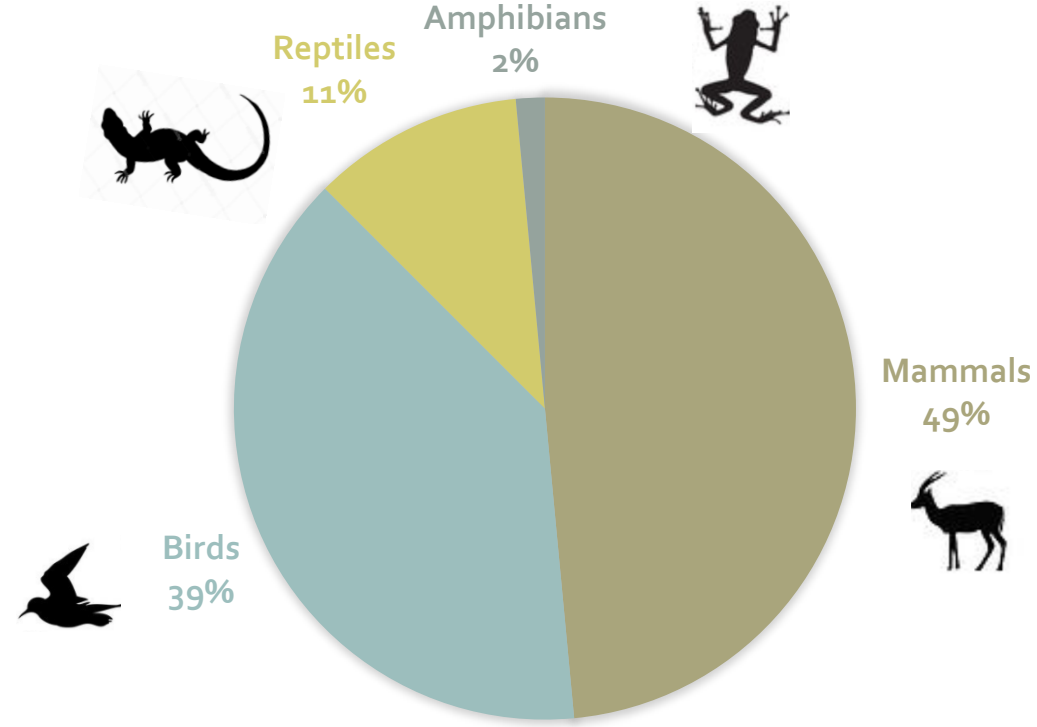

200 Tür sahipsiz
& yabani
köpekler
tarafından
tehdit altındadır

Sahipsiz ve yabani köpekler 200 türü yok olma tehlikesi altında bırakmaktadır. **IUCN Kırmızı listesine göre** bu türlerden **30'u kritik seviyede tehlike altında, 71'i tehlike altında ve 87'si soyu tükenme konusunda hassas olarak değerlendirilmiştir.**

IUCN : The International Union for Conservation of Nature

Domestik Köpekler- *Canis familiaris*- tarafından tehdit edilen ya da yok olmuş 200 omurgalı türünün dağılım oranları

Sahipsiz ve yabani köpekler nasıl bu kadar güçlü bir stres etkeni oldu ?

Dünya çapında **1.000.000.000** köpek yaşamaktadır ve popülasyonları artmaktadır

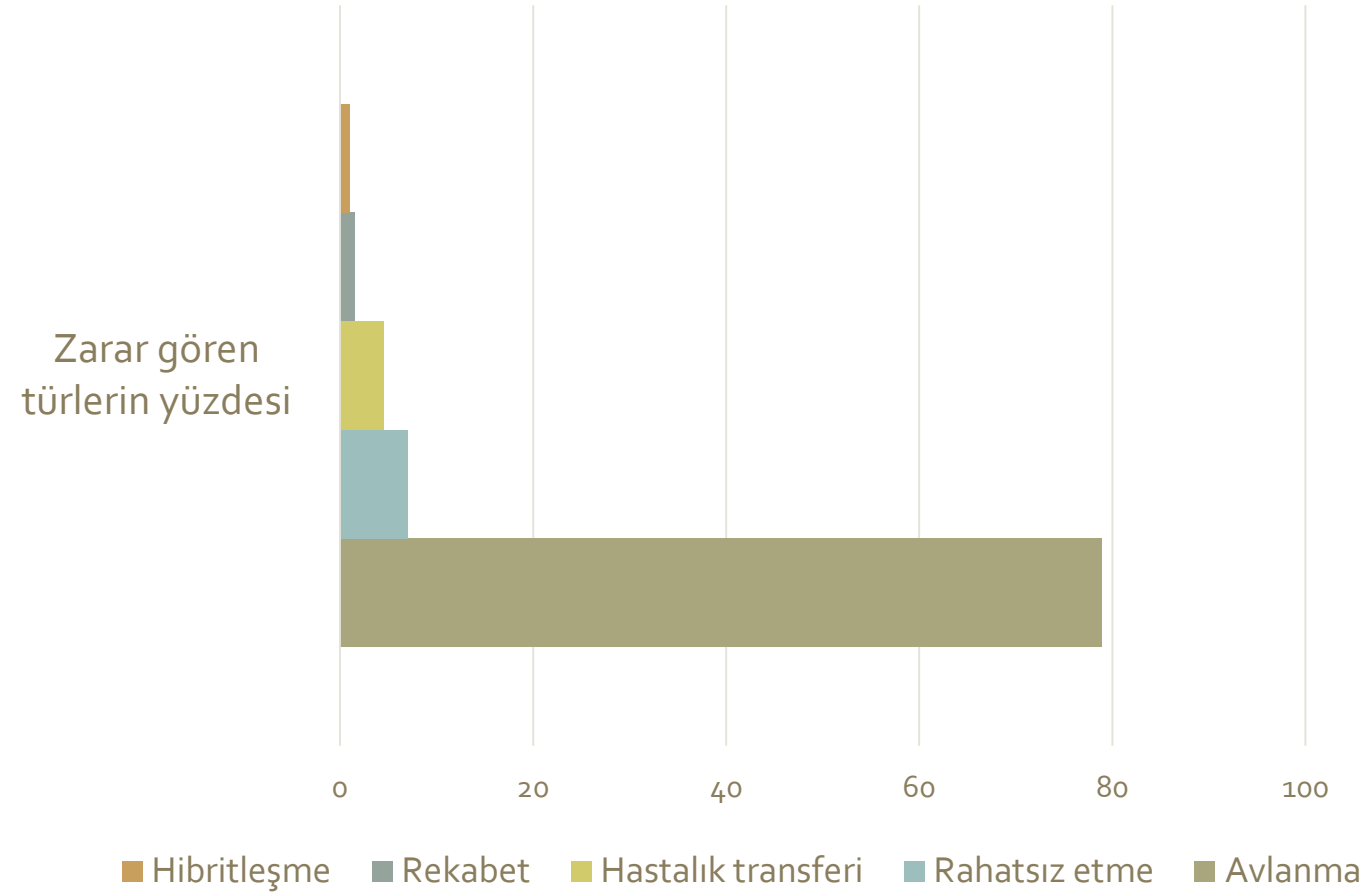
Sahipsiz ve yabani köpekler küresel köpek popülasyonunun **75%'ini** oluşturmaktadır

Sahipsiz ve yabani köpeklerin vahşi doğa için bu kadar güçlü bir stres etkeni olması 3 ana faktörle ilişkilendirilmektedir:

- (1) **İnsan komensali olmaları:** Sahipsiz ve yabani köpekler insanlardan faydalandığı için neredeyse insanın olduğu her yerde bulunurlar
- (2) **Geniş alanlara yayılabilmeleri:** Sahipsiz ve yabani köpekler gezici hayvanlardır ve geniş alanlarda yaşamaktadır. Bu yüzden birçok habitat ve türle karşılaşmaktadır
- (3) **Yıl boyu bulunurlar:** Sahipsiz ve yabani köpekler yıl boyu aynı alanda bulundukları için doğaya verdikleri rahatsızlık sürekli

Sahipsiz ve yabani köpekler vahşi doğaya nasıl zarar verir?

- Sahipsiz ve yabani köpekler avcısı olduğu vahşi hayvanları öldürebilir, vahşi yaşamı rahatsız edebilir, hastalık yayabilir, diğer avcılarla av için rekabet edebilir ve yakın akraba türlerle çiftleşebilirler.

Sahipsiz ve yabani köpekler ve avlanma

Sahipsiz ve yabani köpekler tarafından avlanma tehlike altındaki türler için en büyük tehdittir (IUCN Kırmızı Listesi).

- Bir adet köpek Yeni Zellanda Waitangi ormanında yaşayan **yaklaşık 900 savunmasız kivi kuşunun 500 tanesini öldürmüştür.**
- Çalışmalar köpeklerin en az **8 kuş türünün yok olmasına** katkıda bulunduklarını göstermektedir.
- Avustralya'da yapılan bir çalışmada **sahipsiz ve yabani köpekler yüzünden kuş çeşitliliğinde %35 ve kuş yoğunluğunda %41 düşüş** olduğu görülmüştür.
- Köpeklerin, **ceylan, saiga ve argali gibi Moğol toynaklı hayvanlarına saldırdığı** kayıt altına alınmıştır.

Sahipsiz ve yabani köpekler ve hastalık yayılımı

- **Tehlike altındaki Etiyopya kurdu popülasyonu** (*Canis simensis*) geçtiğimiz 20 yılda köpekler aracılığıyla taşınmış kuduz salgını yüzünden yaklaşık %75 azalmıştır.
- **Köpek gençlik hastalığı** evcil köpeklerden tehlike altındaki Baykal gölü foklarına (*Phoca sibirica*), bulaşarak, popülasyonlarında düşüşe sebep olmuştur.
- Serengeti’de **kuduz ve gençlik hastalığı** Afrika vahşi köpek sürülerinin tamamının ve aslanların %30’unun kaybolmasına sebep olmuştur.

Referanslar: (1) Randall, D.A et al. 2006. An integrated disease management strategy for the control of rabies in Ethiopian wolves. Biol. Conserv. 131, 151–162.

(2) Mamaev LV, et al. 1995. Characterization of morbilliviruses isolated from Lake Baikal seals (*Phoca sibirica*). Veterinary Microbiology 44: 251–259.

(3) Cleaveland, S. et al., 2007. The conservation relevance of epidemiological research into carnivore viral diseases in the Serengeti. Conserv. Biol. 21, 612–622

Fotoğraf: Laika ac from UK, CC BY-SA 2.0 <<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.0/>>, via Wikimedia Commons

Sahipsiz ve yabani köpekler ve hibritleşme

- **Köpekler ile kurtlar arasındaki hibritleşme** kurt türlerinin korunumu için yıllardır incelenmektedir
- Köpekler ile sırtlar arasında sıklıkla hibritleşme görülmüştür
- **Hibritleşme özellikle Etiyopya kurdu tehlike altındaki türler için tehdit oluşturmaktadır**

Referanslar: (1) Vilā, C., Wayne, R.K., 1999. Hybridization between wolves and dogs. Conserv. Biol. 13, 195–198.

(2) Freeman, C.R., Shaw, J.H., 1979. Hybridization in canis (Canidae) in Oklahoma. Southwestern Nat. 24, 485–499

(3) Gipson, P.S., Sealander, J.A., Dunn, J.E., 1974. The taxonomic status of wild canis in Arkansas. Syst. Zool. 23, 1–11. (5) Sillero-Zubiri, C., Gottelli, D., 1994. Canis simensis. Mamm. Species o, 1–6.

Sahipsiz ve yabani köpekler ve rekabet

- Polonya'da yapılan bir çalışmada kullanılan foto kapanlarla köpeklerin vaşakların mağaralarına girerek avlarını çaldıkları kaydedilmiştir
- 2016'da yapılan bir çalışma köpekler ile gri kurtlar arasında rekabet olduğunu önermektedir

Sahipsiz ve yabani köpekler insanları etkilemektedir

- Sahipsiz ve yabani köpekler **ekonomik kayıp yaratır:**
 - **Birleşmiş Milletler:** Kuduz enfeksiyonu ve çiftlik hayvanlarının telef olması sebebi ile **yıllık 620 milyon dolar yıllık kayıp** yaşanmaktadır.
 - **Asia:** Yıllık olarak kuduz aşılama programı için **52 million dolar**, çiftlik hayvanlarının telef olması sonucu **10.6 million dolar** ve insanlarda kuduz tedavisi için **251.7 million dolar** harcanmaktadır
- **Isırık ve ölümler:** 2018 yılında Hindistanın Sitapur şehrinde **6 çocuk sahipsiz bir köpek sürüsü tarafından öldürülmüştür.** Ayrıca en az iki düzine genç yaralanmıştır.
- **Çiftlik hayvanlarına saldırı:** Polonya'da yılda 33,000'den fazla vahşi hayvan ve 280,000 çiftlik hayvanı sahipsiz ve yabani köpekler tarafından öldürülmektedir.
- **Hastalık transferi:** Sahipsiz ve yabani köpekler, çoğunluğu Asya ve Afrika'da olmak üzere, dünya çapında yaşanan kuduz kaynaklı **59,000 insan ölümünün %99'dan sorumludur.**

Referanslar: (1) World Health Organization , Health Topics, Rabies https://www.who.int/health-topics/rabies#tab=tab_1; Picture: J. Jordan

(2) Hughes and Macdonald, 2013, A review of the interactions between free-roaming domestic dogs and wildlife, Biological Conservation 157 (2013) 341–351

(3) Pimentel, D., Zuniga, R., Morrison, D., 2005. Update on the environmental and economic costs associated with alien-invasive species in the United States. Ecol. Econ. 52, 273–288

(4) Wierzbowska A.I. et al., 2016, Predation of wildlife by free-ranging domestic dogs in Polish hunting grounds and potential competition with the grey wolf, Biological Conservation 201 (2016) 1–9

(5) <https://news.sky.com/story/six-children-killed-by-packs-of-feral-dogs-in-sitapur-india-11362736> (6) Fotoğraf: Keniatt J. Vazquez, CC BY-SA 4.0 <<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>>, via Wikimedia Commons

Sahipsiz ve yabani köpeklerin Avrupa'da kontrolü

Sahipsiz ve yabani köpeklerin Avrupa'da kontrolü 31 Avrupa ülkesinin yer aldığı WSPA (World Society for the Protection of Animals) aracılığı ile yapılmaktadır.

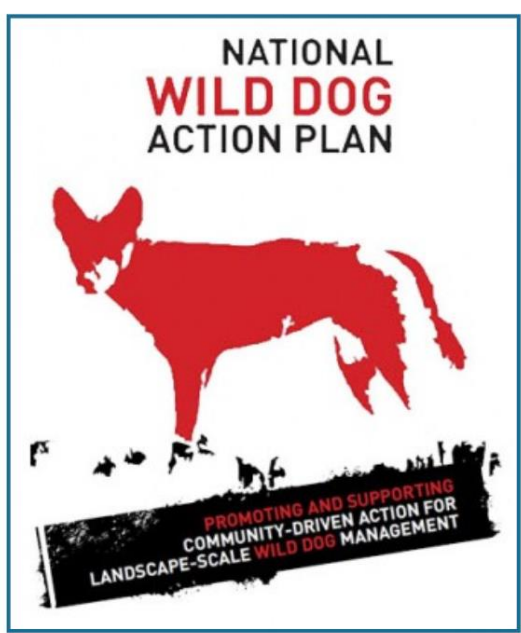
Sahipli köpeklerin sahipsizleşmesinin önlenmesi:

1. **Lisanslama ve Kayıt:** 22 ülkede köpeklerin lisanslanması veya kayda alınması zorunludur.
2. **Tanı:** 24 ülkede köpekler deri altına mikro-çip yerleştirilmesi veya mikro-çipli tasma kullanımı ile tanılanırken 18 ülkede dövme yapılmaktadır.

Sahipsiz ve yabani köpeklerin kontrolü:

1. **Vurma:** 5 ülkede belediye tarafından sahipsiz ve yabani köpekler vurularak öldürülmektedir (Arnavutluk, Ermenistan, Azerbeycan, Moldova ve Ukrayna)
2. **Yakala, kısırlaştır, sal:** 6 ülkede sahipsiz ve yabani köpekler yakalanıp kısırlaştırıldıktan sonra salınmaktadır (Yunanistan, Bulgaristan, İtalya, Malta, Sırbistan ve İspanya)
3. **Yakala, sığınak sağla, sahiplendir veya ötanazi yap:** 22 ülkede sahipsiz ve yabani köpekler yakalanarak kısıtlı bir süre sığınaklarda tutularak sahiplendirilmeye çalışılmaktadır (3 – 60 gün). Sahiplendirilemeyen köpekler uyutulmaktadır.

Sahipsiz ve yabani köpeklerin Avustralya'da kontrolü

Avustralyada vahşi köpekler haşere olarak değerlendirilmekte ve öldürülmektedir.

7 Haziran 2017'de Avustralya'da 2027 yılına kadar sürecektir Avustralya Haşere Hayvan Stratejisi hayata geçirilmiştir.

Bu stratejide günümüzde hala aktif olan 5 yıllık Ulusal Yabani Köpek Aksiyon Planı (National Wild Dog Action Plan) da vardır.

- Bu plan dahilinde **yabani köpekler yakalanıp başka yere taşınmakta ya da zehirlenme, vurma veya tuzak yöntemi ile öldürülmektedir.**
- Köpeklerde acı, korku ve stresi azaltacak şekilde bu müdahalenin yapılması için ülke çapında her bölge için geçerli kuralları vardır.

Türkiye’de sahipsiz ve yabani köpek saldırıları artmaktadır

2010-ODTÜ ormanında bir kadın 15-20 köpeğin saldırısından sonra hastanelik oldu

2018- Muş’da 30 koyun sahipsiz ve yabani köpekler tarafından öldürüldü

2015-Eskişehir’de bir kadın (Erinç Pütün) yabani köpekleri beslemeye çalışırken köpekler tarafından öldürüldü

2020- Şanlıurfa’da 6 çocuk köpeklerin saldırısına uğradı ve 2 yaşında bir çocuk hayatını kaybetti

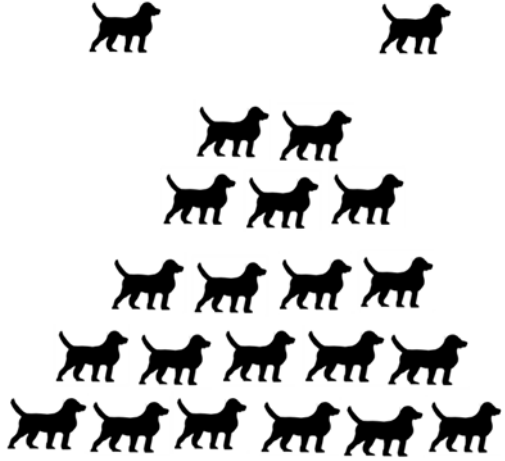
Çözüm ne olabilir?

Popölasyon kontrolü için köpeklerin öldürölmesi:

- Avustralya'da ve 5 WSPA ülkesinde sahipsiz ve yabani köpekler öldürölmemektedir.
- **Yeterli zaman, bütçe ve işgücünün olduğu etkili bir popölasyon yönetimi imkanı var ise Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve Dünya Hayvanları Koruma Derneđi (WSPA) öldürme kampanyalarını önermemektedir.**

Çünkü öldürölülen köpeklerin boşalttıkları yaşam alanları başka köpekler tarafından kısa zamanda doldurulacaktır.

Çözüm : Etkili popölasyon yönetimi

İnsani bir sahipsiz ve yabani köpek popölasyon kontrolü için aşılama ve sterilizasyon önerilmektedir (WSPA):

- Var olan popölasyonun büyümesi köpeklerin kısırlaştırılmasıyla sağlanırken, kitlesel aşılama ile hastalıklar ve salgınlar önlenabilir.
- Zamanla köpek popölasyonunu azaltır
- Popölasyon yönetimi zaman, bütçe ve insan gücü gerektirmektedir.